

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. spalio 25 d.
(OR. en)

14689/23

Tarpinstitucinė byla:
2022/0160(COD)

ENER 576
ENV 1186
CLIMA 510

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2023 m. spalio 24 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2023) 651 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI 2023 m. ataskaita dėl energijos subsidijų ES

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2023) 651 final.

Pridedama: COM(2023) 651 final

Briuselis, 2023 10 24
COM(2023) 651 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2023 m. ataskaita dėl energijos subsidijų ES

Komisijos ataskaita dėl energijos subsidijų ES

Išvadas ir pagrindinės išvados

Europos Sąjunga yra tvirtai įsipareigojusi iki 2030 m. savo išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį sumažinti bent 55 proc. (palyginti su 1990 m. lygiu) ir iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui. Subsidijos ir kitos ekonominės bei teisinės paskatos atliks svarbų vaidmenį: i) spartinant švarios energijos ir efektyvaus energijos vartojimo sprendimų diegimą ir ii) mažinant iškastinio kuro naudojimą. Subsidijomis gali būti siekiama ekonominių, aplinkos apsaugos ar socialinės gerovės tikslų. Dėl prastai parengtų subsidijų gali būti iškraipoma konkurencija, trukdoma energetikos pertvarkai ir mažinamas anglies dioksido kainos signalas. ES aktyviai siekia laipsniškai atsisakyti subsidijų iškastiniam kurui, be kita ko, vykdydama ES tarptautinius įsipareigojimus, prisiimtus G20 ir Pasaulio prekybos organizacijoje¹. Ši ataskaita yra ketvirtoji metinė ataskaita, kurioje apžvelgiamos energijos subsidijos ir pažanga siekiant laipsniškai atsisakyti subsidijų iškastiniam kurui, kaip nustatyta Energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo reglamente².

2021 m. prasidėjusi energetikos krizė, kurią dar labiau apsunkino 2022 m. Rusijos agresija prieš Ukrainą, turėjo reikšmingų pasekmių su energetika susijusioms subsidijoms. Šios pasekmės matyti iš: i) šių subsidijų sumos; ii) šių subsidijų paskirstymo pagal technologijas ir naudos gavėjus ir iii) priemonių, naudojamų šioms subsidijoms teikti. Dėl to, kad Rusija naudoja energijos tiekimą kaip ginklą, ir dėl laipsniškai mažinamo dujų tiekimo iš Rusijos reikėjo tvirto ES politinio atsako, įskaitant trumpalaikes priemones, kuriomis būtų užtikrinta, kad pažeidžiami vartotojai ir pramonės sektoriai visoje Europoje galėtų įpirkti energiją.

Šio tyrimo rezultatai patvirtina, kad energijos subsidijos laipsniškai didėjo iki 2021 m., o 2022 m. padidėjo smarkiai. Bendra energijos subsidijų suma 2021 m. ES padidėjo nuo 177 mlrd. EUR 2015 m. iki 216 mlrd. EUR, o 2022 m. pasiekė apytikriai 390 mlrd. EUR.

Subsidijų iškastiniam kurui mažėjimo tendencija tęsėsi iki 2021 m., kai jos siekė 56 mlrd. EUR, tačiau 2022 m. reaguojant į krizę jos sparčiai padidėjo iki maždaug 123 mlrd. EUR. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos subsidijos 2021 m. sumažėjo iki 86 mlrd. EUR (pirmą kartą nuo 2015 m.) ir tik šiek tiek padidėjo 2022 m. – iki 87 mlrd. EUR. Taip atsitiko dėl didelių kainų didmeninėje elektros energijos rinkoje, dėl kurių sumažėjo pagal dinamines paramos priemones mokamos subsidijų sumos. Tačiau parama energijos vartojimo efektyvumo priemonėms padidėjo nuo 22 mlrd. EUR 2021 m. iki 32 mlrd. EUR 2022 m. Parama visų kitų rūšių energijai, įskaitant elektros energiją kaip nešiklį ir branduolinę energiją, 2022 m. siekė 180 mlrd. EUR.

2021–2022 m. energijos subsidijos, susijusios su *naujomis nacionalinėmis priemonėmis, kuriomis siekiama apsaugoti ES vartotojus* nuo didelių kainų, sudarė apie 195 mlrd. EUR. Visoje ES buvo įvesta bent 230 laikinų nacionalinių priemonių energijos kainų krizei įveikti. Pagrindiniai tiesioginiai šių paramos priemonių naudos gavėjai buvo namų ūkiai (58 mlrd. EUR), taip pat verslo ir pramonės vartotojai (45 mlrd. EUR) ir kelių transporto sektorius (23 mlrd. EUR). Įvairius sektorius apimanti parama siekė 69 mlrd. EUR.

¹ Laipsniškai panaikinti ir racionalizuoti subsidijas iškastiniam kurui, kartu teikiant tikslinę paramą skurdžiausiai gyvenantiems asmenims, G20 vadovai ragina nuo 2009 m. aukščiausiojo lygio susitikimo. ES yra viena iš [ministų pareiškimo dėl subsidijų iškastiniam kurui](#), priimto 2021 m. gruodžio 14 d. PPO susitikime, rėmėjų.

² Reglamento dėl energetikos sąjungos valdymo ((ES) 2018/1999) (toliau – Valdymo reglamentas) 35 straipsnio 2 dalies n punktas.

2022 m. buvo pirmieji metai, kai valstybės narės, teikdamos integruotas nacionalines energetikos ir klimato srities pažangos ataskaitas, turėjo pranešti apie pažangą, kurią jos padarė laipsniškai atsisakydamos energijos subsidijų, visų pirma iškastiniam kurui. Be to, į šią ataskaitą įtrauktas naujas skirsnis, kuriame vertinamas subsidijų iškastiniam kurui poveikis aplinkai.

Ši ataskaita grindžiama išorės tyrimo³, atlikto Komisijos užsakymu pagal tarptautiniu mastu pripažintą metodiką, duomenimis. Ne visi 2022 m. duomenys buvo prieinami arba patvirtinti tuo metu, kai buvo baigtas tyrimas (2023 m. rugpjūčio mėn.), todėl 2022 m. duomenims galėjo būti taikomi duomenų trūkumo mažinimo metodai⁴. Kaip ir ankstesnių leidimų atveju, valstybėms narėms buvo suteikta galimybė pateikti atsiliepimus apie tyrimui naudotus duomenis.

³ Ankstesni leidimai: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/34a55767-55a1-11ed-92ed-01aa75ed71a1>

⁴ Trūkstant 2022 m. verčių atveju įvertis buvo grindžiamas 2021 m. duomenimis. Tokiais atvejais 2022 m. duomenys šioje ataskaitoje nurodomi kaip apytikriai, o diagramose nepatvirtinti duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

1. Energijos subsidijų tendencijos ES

Šioje ataskaitoje subsidijos apibrėžiamos pagal Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) pateiktą metodiką⁵, taikytą pagaliniame Komisijos tyrime⁶ ir ankstesniuose šios ataskaitos leidimuose. Pagal šią metodiką subsidijos apibrėžiamos kaip vyriausybės priemonės, priskiriamos vienai iš šių keturių kategorijų: i) tiesioginiai lėšų pervedimai; ii) vyriausybės pajamos (mokesčiai), kurios kitu atveju negaunamos (nesurenkamos); iii) valdžios sektoriaus institucijų tiekiamos prekės ir teikiamos paslaugos arba perkamos prekės ir iv) kainų ir pajamų rėmimas.

Ataskaitoje taip pat nagrinėjamos įvairios subsidijų ypatybės: i) tikslas, kurį jomis siekiama skatinti (gamyba, vartojimas ir (arba) paklausa, infrastruktūra ar energijos vartojimo efektyvumas); ii) kuro rūšis, kurią jomis skatinama naudoti (iškastinis kuras, atsinaujinantieji energijos ištekliai, branduolinis kuras); iii) ekonomikos sektoriai, gaunantys subsidiją (energetikos sektorius, transportas, pramonė, žemės ūkis⁷, būstas, paslaugos ir kt.), arba iv) tai, ar jos yra aplinkai žalingos, ar naudingos.

1.1 Bendra energijos subsidijų ES suma

Apskaičiuota, kad bendra energijos subsidijų suma 27 ES valstybėse narėse (1 diagrama) 2022 m. siekė 390 mlrd. EUR (+80 proc., palyginti su 216 mlrd. EUR⁸ 2021 m.).

Dėl ekonomikos atsigavimo 2021 m. buvo spaudimas didinti energijos kainas, taigi ir subsidijas. Energijos subsidijos jau buvo išaugusios nuo 200 mlrd. EUR 2020 m. iki 216 mlrd. EUR 2021 m. Iš 2022 m. apytikrų duomenų matyti, kad dėl priemonių, kurių ėmėsi valstybės narės, poveikio subsidijos padidėjo radikalai ir 2022 m. pasiekė 390 mlrd. EUR. Reaguojant į energijos kainų krizę, visose ES valstybėse narėse sukurta arba išplėsta ne mažiau kaip 230 laikinų subsidijų priemonių, siekiant sušvelninti didelių ir nepastovių kainų poveikį.

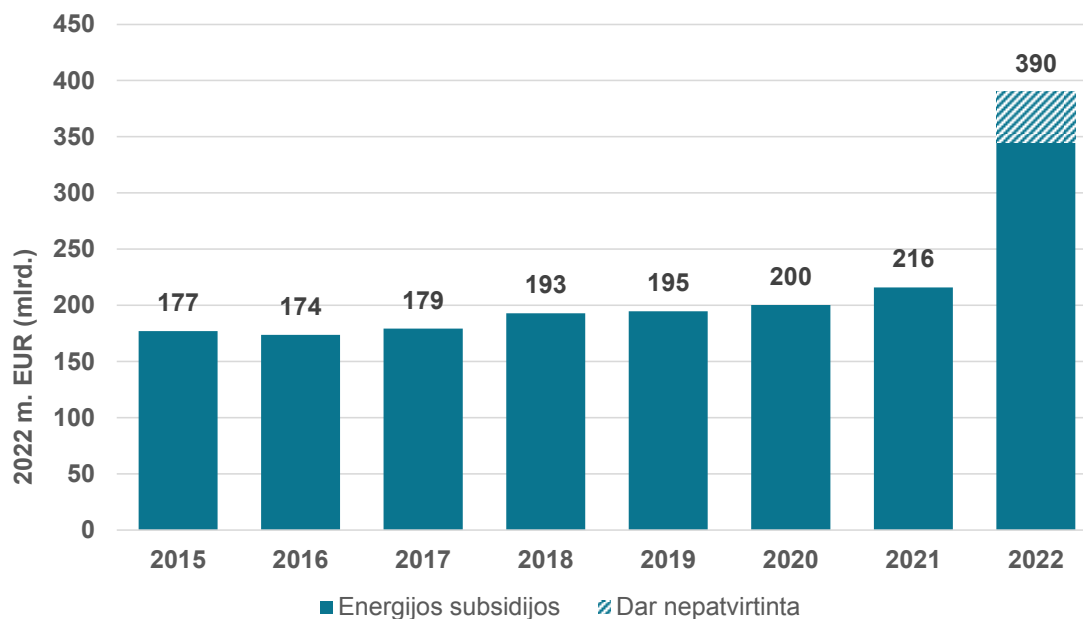
⁵ Analizė grindžiama metodine sistema, naudota ankstesniuose Komisijos tyrimuose, remiantis Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) parengta [Sutarties dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių](#) (SKP sutartis) sistema.

⁶ Daugiau informacijos apie energijos subsidijoms taikomą metodiką galima rasti Komisijos 2023 m. tyrimo 1 priede.

⁷ Taip pat įeina subsidijos žuvininkystei.

⁸ Dėl ankstesnių metų subsidijų apskaitos duomenų taisymo ir pakitusio piniginio pagrindo (šioje ataskaitoje apibūdinama žodžiais „išreikšta 2022 m. eurai“) šioje ataskaitoje pateiktose diagramose nurodytos bendros sumos gali skirtis nuo sumų, nurodytų paskutinėje ataskaitoje dėl energijos subsidijų, paskelbtoje 2022 m. arba anksčiau.

1 diagrama. Bendra energijos subsidijų 27 ES valstybėse narėse suma (2015–2022 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))⁹¹⁰

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

2022 m. subsidijų parama įvairių technologijų atveju kito skirtingai. *Subsidijos elektros energijai*¹¹ padidėjo tris kartus, o bendros *subsidijos iškastiniam kurui* 2022 m. padidėjo dvigubai, palyginti su 2021 m. *Subsidijos, kuriomis remiama bet kokia energija*¹² (pvz., teikiant paramą pajamoms¹³), 2022 m. buvo 2,4 karto didesnės nei 2021 m. Nors parama *atsinaujinančiųjų išteklių energijai* 2022 m. iš esmės išliko tokia pati kaip 2020–2021 m., parama *energijos vartojimo efektyvumo priemonėms* šiuo laikotarpiu padidėjo 40 proc., daugiausia dėl paramos energinei renovacijai, teikiamos pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP).

⁹ Šioje ataskaitoje visi skaičiai išreikšti 2022 m. EUR (mlrd.). Į bendrą 2022 m. sumą įeina apie 44 mlrd. EUR, kurie dar nėra patvirtinti.

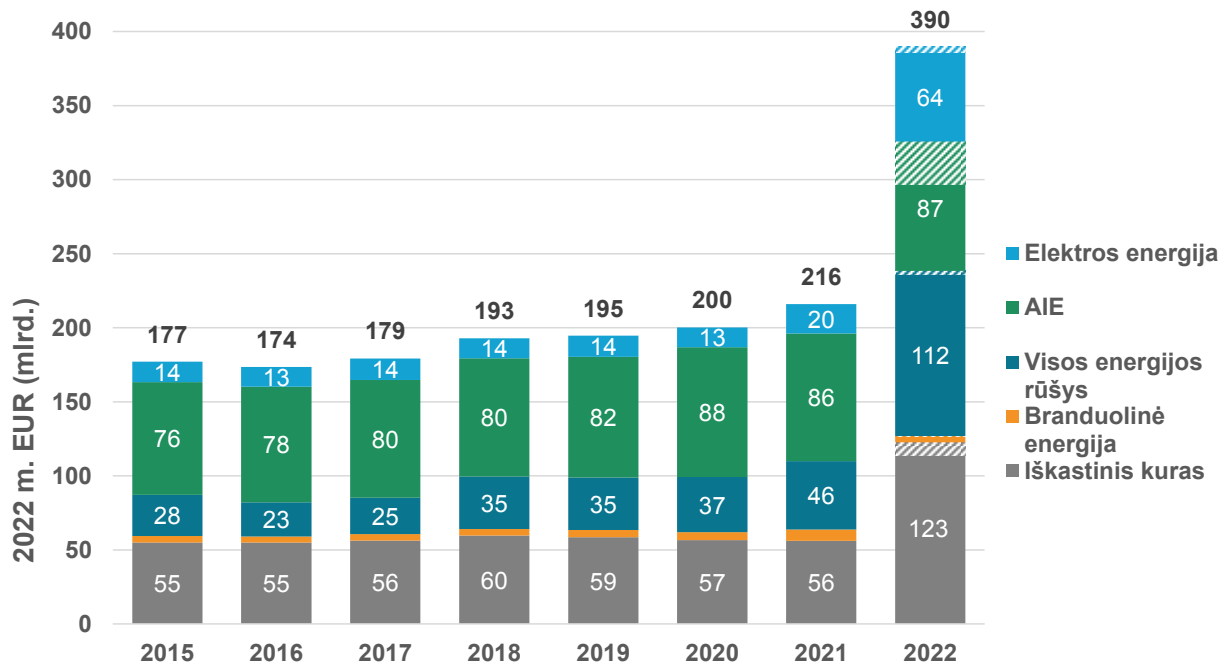
¹⁰ Duomenys, patenkantys į kategoriją „Dar nepatvirtinta“, sudarė 12 proc. visos į 2022 m. subsidijų apskaitą įtrauktos sumos.

¹¹ Tam tikrais atvejais neįmanoma atskirti elektros energijos vartojimui skiriamų subsidijų pagal jos gamybos šaltinį (iškastinis kuras, branduolinis kuras ar atsinaujinantieji energijos ištekliai), todėl šioje diagramoje subsidijos elektros energijai (kaip energijos nešikliui) ir energijos šaltiniams pateikiamos kartu.

¹² Į elementą „Bet kuri energijos rūšis“ įeina subsidijų priemonės, taikomos energijai, pagamintai naudojant ir iškastinį kurą, ir mažo anglies dioksido kiekio šaltinius arba nežinomus šaltinius.

¹³ Tai ne tik parama pajamoms, bet ir įvairių rūšių ekonominiai mechanizmai daugiau nei vienos rūšies energijai, pavyzdžiui, mokėjimai už pajėgumus, biokuro maišymo įpareigojimai, atsinaujinančiųjų energijos išteklių kvotos su parduodamais sertifikatais, diferencijuojami prijungimo prie tinklo mokesčiai, energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimai, pertraukiamosios apkrovos schemos, sandoriai dėl kainų skirtumo, supirkimo priemonės, supirkimo tarifai, vartotojų kainų garantijos (parama išlaidoms ir kainų reguliavimas) ir gamintojo kainų garantijos (kainų reguliavimas).

2 diagrama. Subsidijos pagal pagrindinius energijos šaltinius ir (arba) energijos nešiklius ES 27 (2022 m. EUR (mlrd.))

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

2022 m. energijos subsidijos buvo paskirstytos (3 diagrama) visų pirma taikant *pajamų ir (arba) kainų rėmimo priemones* (38 proc.), *mokesčių mažinimo priemones* (35 proc.) ir kaip *tiesioginiai pervedimai* (25 proc.). 2022 m. iškastiniam kurui teko didžiausia visų subsidijų dalis (31 proc.), o atsinaujinantiesiems energijos ištekliams 2022 m. teko tik 22 proc. energijos subsidijų (sumažėjo nuo 40 proc. 2021 m.).

3 diagrama. Subsidijų paskirstymas pagal priemones (2022 m., %)

Subsidijų kategorija	Visos rūšys	Elektros	Iškastinis kuras	Branduolinė	AIE	Iš viso
Tiesioginiai pervedimai	16%	1%	6%	0%	2%	25%
Mokesčių priemonės	9%	7%	15%	0%	4%	35%
Pajamų ir kainų rėmimas	2%	9%	11%	0%	16%	38%
MTP biudžetas	1%	0%	0%	0%	0%	2%
Iš viso	29%	16%	31%	1%	22%	100%

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

1.2 Subsidijos pagal energijos šaltinius

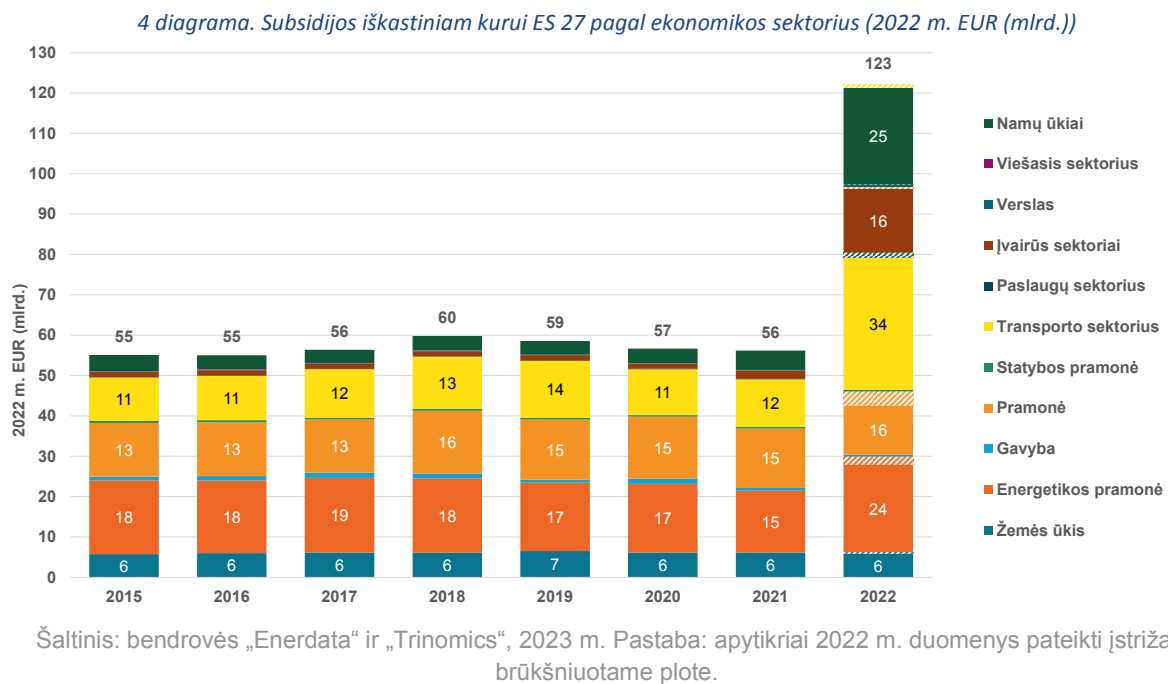
2021 m. **subsidijos iškastiniam kurui** sumažėjo iki 56 mlrd. EUR (toliau nuosekliai mažėjo nuo 2018 m.¹⁴ (4 diagrama)). Sumažėjimą daugiausia lėmė didelis subsidijų energetikos pramonei¹⁵ sumažėjimas (2 mlrd. EUR). 2022 m. ši mažėjimo tendencija nutrūko – tai buvo

¹⁴ Subsidijos iškastiniam kurui 2018 m. padidėjo 3,5 mlrd. EUR iš dalies dėl to, kad pasikeitė proporcingai mažinamų dujų ir elektros energijos tarifų struktūros klasifikacija Nyderlanduose, kurios iki tos datos Nyderlandų vyriausybė neįtraukdavo teikdama duomenis apie subsidijas, todėl ji nebuvo įtraukta į duomenų bazę. Nyderlandai yra vienintelė šalis, kuri deklaruoja faktines su šiuo mechanizmu susijusias sumas. Tokių sumų tikrai yra ir kitose šalyse, tačiau jas deklaruojant jos taip neklasifikuojamos.

¹⁵ Šis terminas apima energijos išgavimą, konversiją, perdirbimą, infrastruktūrą, perdavimą, paskirstymą, saugojimą, atliekų tvarkymą ir mažmeninę prekybą. Trumpai visa tai vadinama energetika.

tiesioginė Europos atsako į energetikos krizę pasekmė. Subsidijų priemonės buvo viena iš pagrindinių priemonių kovoti su didelių energijos kainų poveikiu pragyvenimo išlaidoms ir Europos pramonės sektorių gamybos sąnaudoms.

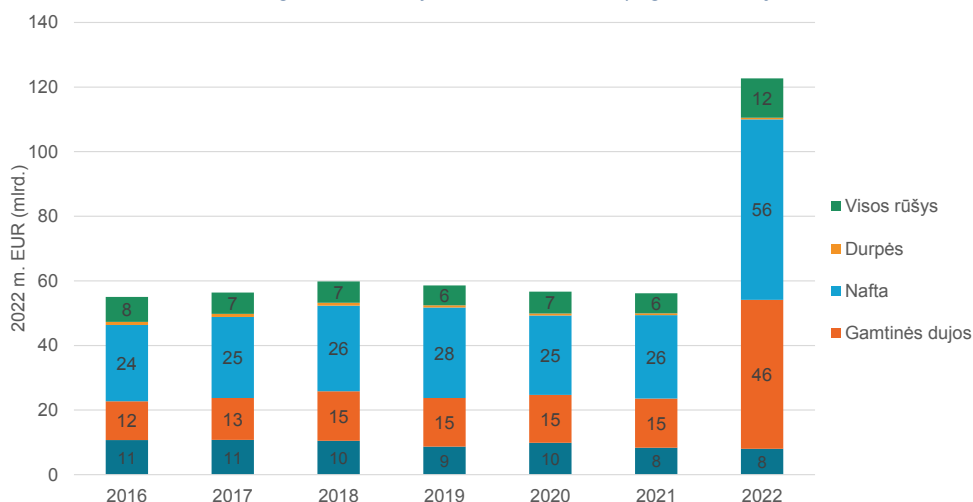
Taigi apskaičiuota, kad 2021–2022 m. subsidijos iškastiniam kurui padidėjo daugiau nei dvigubai (nuo 56 mlrd. EUR iki 123 mlrd. EUR). Šis padidėjimas atspindi: i) šiuo metu namų ūkių gaunamą daug didesnę paramą (+500 proc.); ii) padidintas subsidijas transporto sektoriui ir energetikos pramonei (atitinkamai +150 proc. ir +280 proc.) ir iii) kitas įvairius sektorius apimančias priemones (+770 %, pavyzdžiui, taikant mažesnius PVM tarifus). Tiesioginė parama pramonei ir žemės ūkiui 2021–2022 m. išliko stabili arba tik labai nežymiai padidėjo.

Dauguma 27 ES valstybėse narėse nuo 2015 m. paskirstytų subsidijų iškastiniam kurui buvo skirtos vartotojų energijos poreikiui patenkinti, pavyzdžiui, mažinant energijos vartojimo sąnaudas taikant mažesnius mokesčių tarifus energiniams produktams. Šių energijos poreikio priemonių dalis padidėjo nuo 67 proc. 2015 m. iki 74 proc. 2021 m. ir apskaičiuota, kad 2022 m. jos padidės iki 83 proc. subsidijų iškastiniam kurui. Subsidijų iškastiniam kurui, kuriomis siekiama remti *elektros energijos gamybą*, dalis nuo 2015 m. sudarė 20–30 proc. ir apskaičiuota, kad 2022 m. jos sumažėjo iki 10 proc. visų subsidijų iškastiniam kurui. Subsidijos, skirtos konkrečiai *iškastinio kuro gavybai ir pagalbinei infrastruktūrai*, sudarė atitinkamai 13 mlrd. EUR ir 6 mlrd. EUR; *energetikos pramonės restruktūrizavimas* (pvz., parama anglių ir (arba) lignito elektrinių arba kasyklų uždarymui) 2021 m. sudarė nedidelę ir mažėjančią visų subsidijų iškastiniam kurui dalį (3,4 proc. (1,7 mlrd. EUR)).

2022 m. didžioji dalis paramos iškastiniam kurui buvo skirta naftai ir perdirbtiems naftos produktams (56 mlrd. EUR) (5 diagrama), tačiau subsidijos *gamtinėms dujoms* 2021–2022 m. padidėjo tris kartus ir pasiekė 46 mlrd. EUR. Parama anglims ir lignitui išliko tokia pati – 8 mlrd. EUR, o visų kitų rūšių iškastiniam kurui, įskaitant durpes, skirta 13 mlrd. EUR.

5 diagrama. Subsidijos iškastiniam kurui pagal kuro rūšį

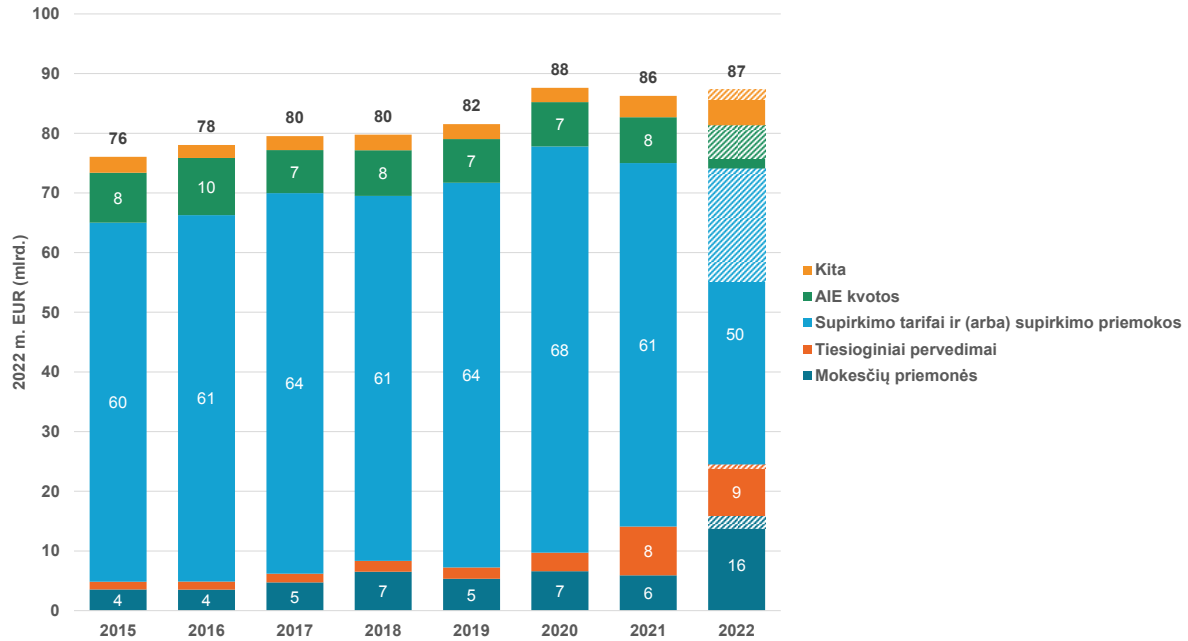
Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

2021 m. **subsidijos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams** pirmą kartą per kelerius metus sumažėjo (6 diagrama) ir siekė 86 mlrd. EUR (–1,3 mlrd. EUR arba –1,5 proc., palyginti su 2020 m.). Šį sumažėjimą daugiausia lėmė padidėjusios didmeninės elektros energijos rinkos kainos – dėl to sumažėjo mokėjimai pagal paramos priemonės, kuriomis papildomos rinkos kainos. Subsidijos atsinaujinančiųjų išteklių energijai taip pat sumažėjo, nepaisant atsinaujinančiųjų energijos išteklių gamybos įrengto ir remiamo pajėgumo padidėjimo. 2022 m. subsidijos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams padidėjo tik nedaug – iki 87 mlrd. EUR – ir pirmą kartą nuo 2015 m. pasiekė už subsidijų iškastiniam kurui mažesnę lygį¹⁶.

2022 m. įprasta subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai teikimo priemonė ir toliau buvo *pajamų ir (arba) kainų rėmimas* (57 mlrd. EUR, 65 proc. visų subsidijų atsinaujinančiųjų išteklių energijai), pavyzdžiui, taikant tokias priemones kaip *supirkimo tarifai ir supirkimo priemonės* arba *atsinaujinančiųjų išteklių energijos kvotos su parduodamais sertifikatais*. *Tiesioginiai pervedimai* (daugiausia dotacijos) gerokai padidėjo ir 2021 m. siekė 8 mlrd. EUR (5 mlrd. EUR daugiau nei 2020 m.), o 2022 m. – 9 mlrd. EUR. Šį padidėjimą daugiausia lėmė į valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtraukta parama atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybai ir elektros energijos infrastruktūrai, taip pat didesnė parama siekiant didinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos vartojimą šildymui ir vėsinimui ir energijos vartojimo efektyvumą šildymo ir vėsinimo sistemose.

¹⁶ Buvo gauti ne visi 2022 m. duomenys, pavyzdžiui, susiję su supirkimo priemonėmis ir (arba) supirkimo tarifais arba atsinaujinančiųjų energijos išteklių kvotomis, todėl skaičiai dar gali būti peržiūrėti.

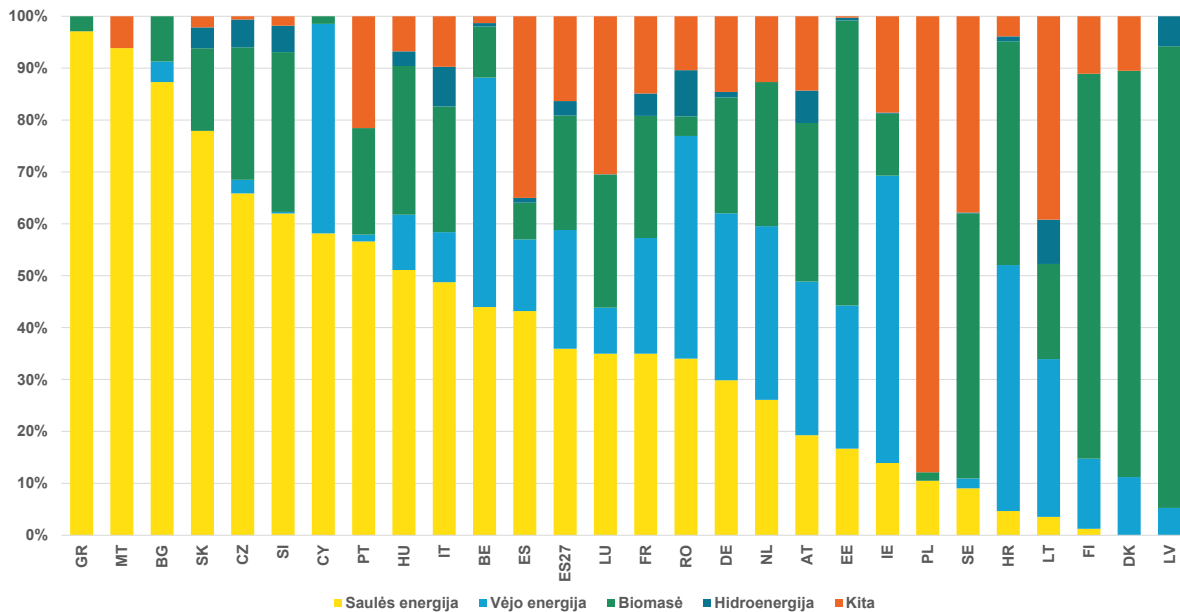
6 diagrama. Subsidijos atsinaujinančiųjų išteklių energijai pagal priemonę (2015–2022 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

Parama atsinaujinančiųjų išteklių technologijoms visoje ES labai skiriasi (7 diagrama) – ji atspindi nacionalinius prioritetus ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių potencialą. 2022 m. visose valstybėse narėse daugiausia subsidijų (25 mlrd. EUR) skirta *saulės energijai* (tiek *saulės fotovoltinėms technologijoms*, tiek *saulės energijos koncentravimui*), o po jos rikiuojasi *vėjo energija* ir *biomasė* (po 15 mlrd. EUR). Mažiausia finansinė parama suteikta *hidroenergijai* (2022 m. – 1,5 mlrd. EUR). Taip pat dažnai teiktos subsidijos, kurios nebuvo skirtos jokiai konkrečiai atsinaujinančiųjų išteklių technologijai (24 mlrd. EUR).

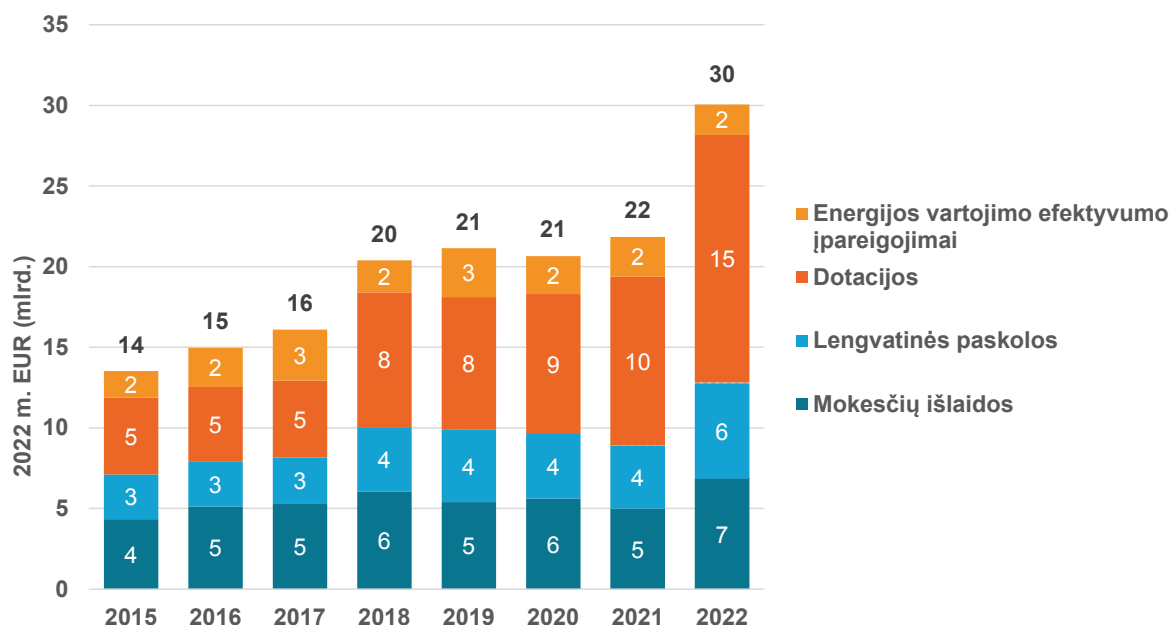
7 diagrama. Subsidijų atsinaujinantiems energijos ištekliams dalis pagal technologijas kiekvienoje valstybėje narėje (2021 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

Subsidijos energijos vartojimo efektyvumui (8 diagrama) nuo 2015 m. didėjo ir 2022 m. pasiekė 30 mlrd. EUR (8 mlrd. EUR daugiau nei 2021 m.). Dotacijos, kaip paramos priemonė, buvo ypač didelės – 2022 m. jos sudarė daugiau kaip 50 proc. visų subsidijų energijos vartojimo efektyvumui. 2021–2022 m. dotacijos energijos vartojimo efektyvumui taikytos plačiau, tuo pat metu įgyvendinant investicijas pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. Parama taip pat teikta kaip mokesčių išlaidos, lengvatinės paskolos ir energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimai (atitinkamai 23 proc., 20 proc. ir 6 proc. subsidijų energijos vartojimo efektyvumui).

8 diagrama. Parama energijos vartojimo efektyvumo priemonėms (2022 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

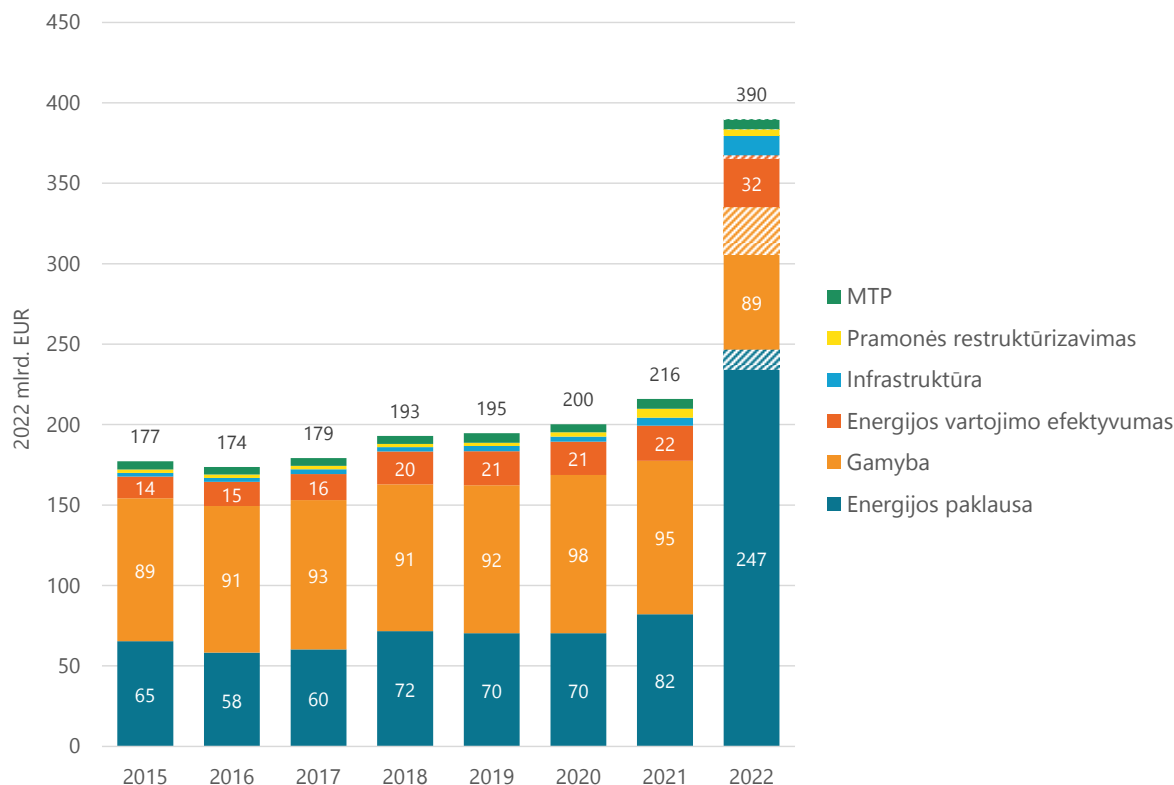
Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

Subsidijos **branduolinei energijai** padidėjo nuo 4,3 mlrd. EUR 2015 m. iki 7,6 mlrd. EUR 2021 m., o 2022 m. sumažėjo iki 4,2 mlrd. EUR. Šį staigų sumažėjimą lėmė: i) pajėgumų užtikrinimo mechanizmų kiekio sumažėjimas (Prancūzijoje, Vokietijoje ir Italijoje); ii) mažas branduolinių technologijų parkas Prancūzijoje, taip pat iii) mokėjimai, susiję su Vokietijos sprendimu 2021 m. pabaigoje uždaryti tris branduolines elektrines. 2022 m. didžiąją dalį ES subsidijų branduolinei energijai skyrė Prancūzija (2,3 mlrd. EUR) ir Vokietija (1,1 mlrd. EUR).

1.3 Subsidijos pagal ekonominius tikslus

Nors bendra 2022 m. energijos subsidijų suma padidėjo beveik dvigubai, palyginti su 2021 m., sumos, priskirtinos šį augimą lėmusioms subsidijos ekonominio tikslo kategorijoms, labai skyrėsi (9 diagrama).

9 diagrama Energijos subsidijos pagal ekonominius tikslus (2015–2022 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

2022 m. *energijos poreikiui*¹⁷ skirta finansinė parama padidėjo tris kartus, palyginti su 2021 m., ir siekė 247 mlrd. EUR. Per tą patį laikotarpį parama *energijos vartojimo efektyvumo* priemonėms padidėjo 50 proc. (nuo 21,8 mlrd. EUR iki 32 mlrd. EUR), subsidijos *infrastruktūrai plėtoti* padidėjo 250 proc. (nuo 4,9 mlrd. EUR iki 12 mlrd. EUR), o parama *energetikos pramonės restruktūrizavimui* ir *energijos gamybai* sumažėjo atitinkamai 33 proc. ir 7 proc.

Subsidijos energijos poreikiui apima tikslines arba bendrąsias paramos priemones, kuriomis siekiama sumažinti energijos vartojimo sąnaudas įvairiuose ekonomikos sektoriuose. Šios priemonės gali būti įgyvendinamos taikant tokius mechanizmus kaip mokesčių sumažinimas arba grąžinimas ir jos skirtos įvairiems ekonomikos sektoriams – nuo intensyviai energiją vartojančių pramonės sektorių iki namų ūkių. Šios subsidijos skiriamos bet kurios rūšies energijai, įskaitant atsinaujinančiuosius energijos išteklius, iškastinį kurą, elektros energiją ir šilumą, neatsižvelgiant į jos kilmę.

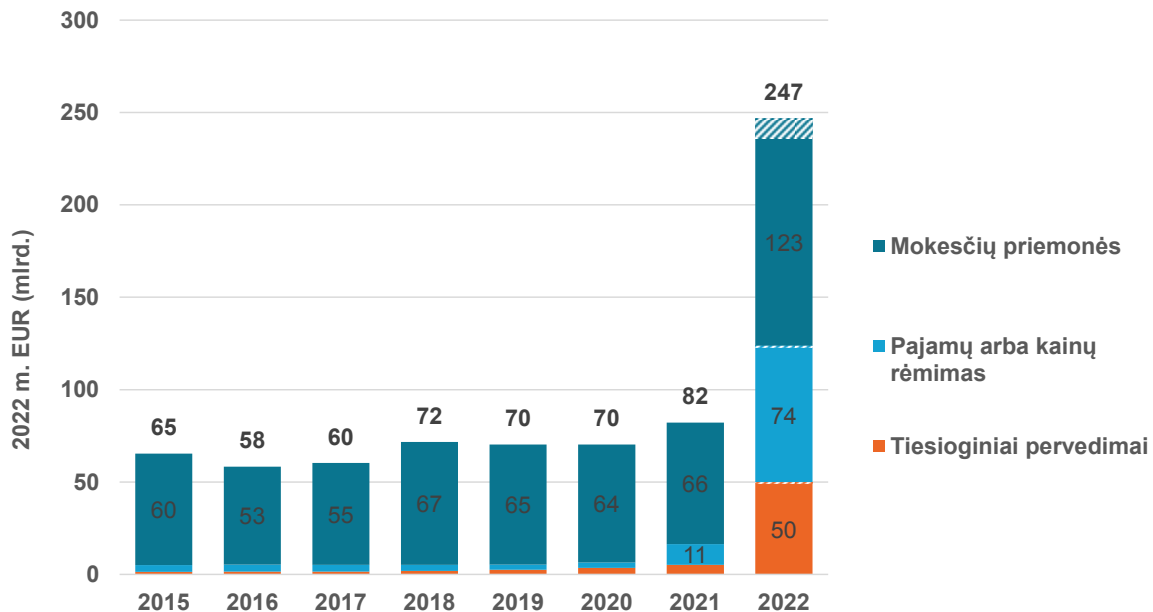
2020 m. bendra subsidijų parama energijos poreikiui išaugo iki 70 mlrd. EUR (10 diagrama), o 2021 m. ji padidėjo 17 proc. Apskaičiuota, kad 2021–2022 m. ši parama padidėjo trigubai ir pasiekė 247 mlrd. EUR¹⁸. Tai buvo tiesioginė pragyvenimo išlaidų krizės ir to, kad Rusija

¹⁷ Pvz., parama energijos vartojimui mažinant jos sąnaudas.

¹⁸ Nuo 2023 m. liepos mėn. į energijos poreikį orientuotų subsidijų įvertis apėmė 12,6 mlrd. EUR dar nepatvirtintų 2022 m. mokėjimų (~5 proc. visos sumos).

naudojo dujų tiekimą kaip ginklą, pasekmė ir tai daugiausia susiję su politikos paramos priemonėmis, kurias vyriausybės taiko nuo 2021 m. pabaigos ir toliau stiprino 2022 m.

10 diagrama. Subsidijos, kuriomis remiamas energijos poreikis, pagal priemonę (2015–2022 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

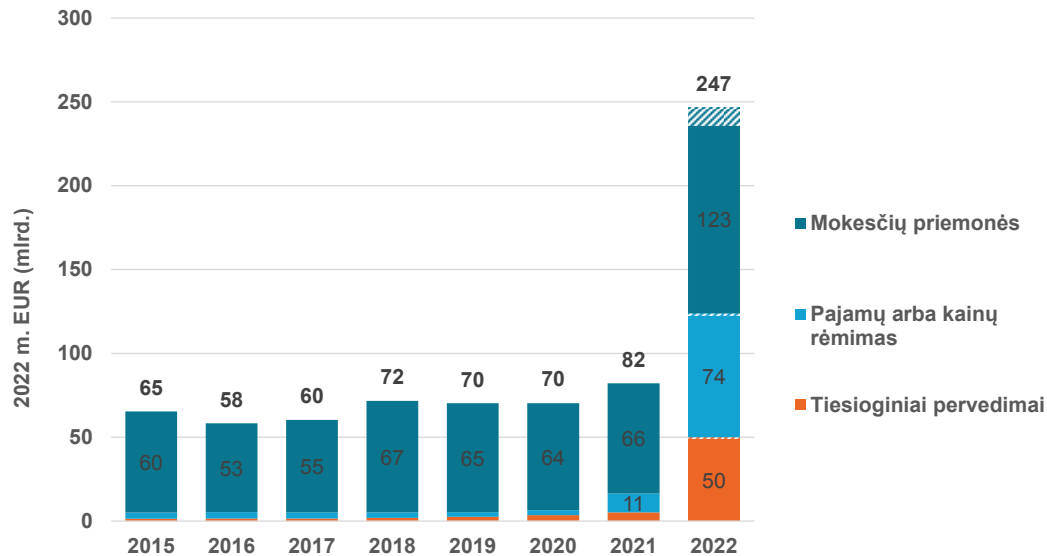
Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

Iki 2021 m. tiesioginių mokesčių priemonės sudarė daugiau kaip 90 proc. visų subsidijų energijos poreikiui. Tačiau nuo 2021 m. kaip politikos priemonių dalis vėl pradėti naudoti tiesioginiai pervedimai ir vartotojų kainų garantijos (pajamų arba kainų rėmimas), todėl šių energijos poreikio skatinimo priemonių pusiausvyra pakito. 2022 m. mokesčių išlaidos sudarė 50 proc. (123 mlrd. EUR) bendros paramos energijos poreikiui, po jų – kainų rėmimas ir kainų garantijos (30 proc., 74 mlrd. EUR) ir tiesioginiai pervedimai (20 proc., 50 mlrd. EUR).

1.4 Dėmesys subsidijų priemonėms, susijusioms su energijos kainų krize

Europos Komisija kartu su valstybėmis narėmis kovoja su energetikos krize. Be kita ko, siekiama: i) užtikrinti alternatyvų energijos tiekimą; ii) sumažinti energijos poreikį, kad būtų kompensuotas iš Rusijos tiekiamų dujų trūkumas; iii) geriau išnaudoti atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir iv) didinti energijos vartojimo efektyvumą. Be priemonių, kurios nustatytos Sąjungos lygmeniu arba kuriomis sudarytos sąlygos naudotis taikant Sąjungos lygmens sistemas, valstybės narės taip pat priėmė savo nacionalines priemones, kad apsaugotų savo piliečius ir ekonomiką nuo žalos energijos kainoms (11 diagrama).

11 diagrama. Energijos subsidijų svarba energijos kainų krizei (2021–2023 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

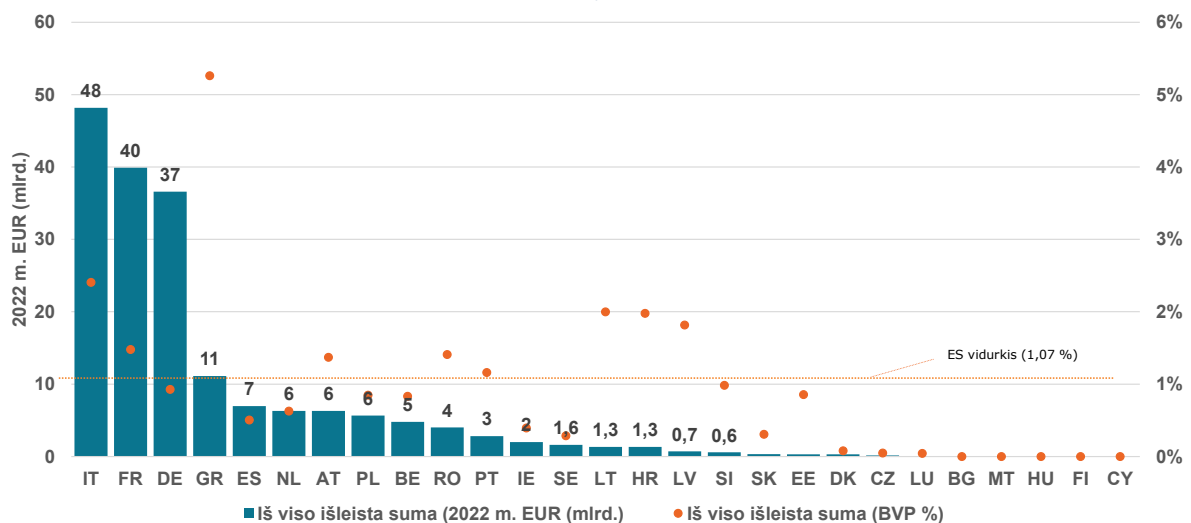

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

Taikydamos šias naujas nacionalines priemones, 2022 m. valstybės narės šiam tikslui skyrė apie 181 mlrd. EUR subsidijų, kurios tais metais sudarė beveik 50 proc. visų energijos subsidijų 27 ES valstybėse narėse. Pradiniai 2023 m. duomenys rodo, kad ši parama toliau teikiama, tačiau tik vidutiniu laikotarpiu – beveik 80 proc. mokėjimų pagal šias priemones planuojama užbaigti iki 2025 m., o 20 proc. mokėjimų numatyta galutinė data yra po 2025 m. arba jų pabaigos data iš viso nenustatyta.

2022 m. subsidijų priemonės, skirtos energetikos krizei spręsti, sudarė 1,12 proc. ES BVP. Italijai, Prancūzijai ir Vokietijai teko beveik 70 proc. visų šių išlaidų (12 diagrama). Atsižvelgiant į Graikijos BVP, 2022 m. ji energijos kainų krizei spręsti išleido daugiau nei bet kuri kita ES valstybė narė (5,3 proc. BVP).

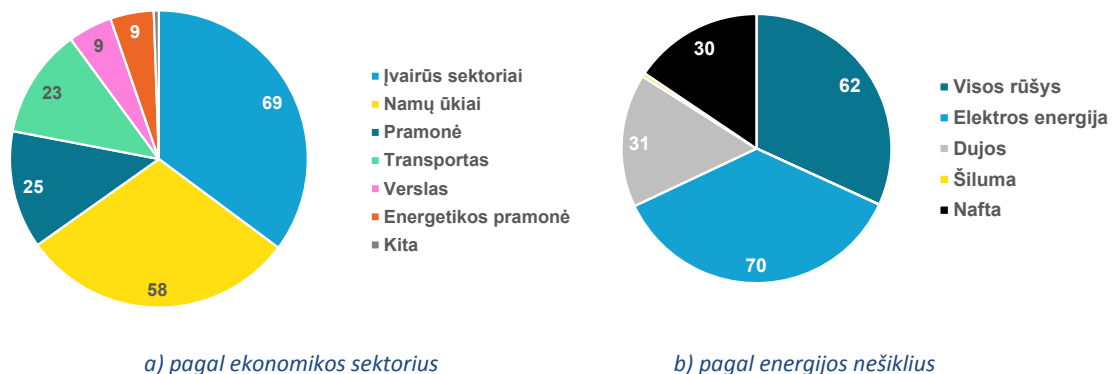
12 diagrama. 2022 m. subsidijos, skirtos kylančių energijos kainų problemai spręsti, pagal šalis (2022 m. EUR (mlrd.) ir BVP %)

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

13.a diagramoje matyti, kad 2021–2022 m. dauguma tikslinių subsidijų buvo skirtos *namų ūkiams* (58 mlrd. EUR, 30 proc. visos paramos krizei įveikti), po jų rikiuojasi *įmonės ir pramonė* (34 mlrd. EUR, 18 proc.) ir transporto sektorius (23 mlrd. EUR, 12 proc.). Didelė paramos suma (69 mlrd. EUR, 33 proc. visos paramos krizei įveikti) nebuvo tikslinė ir apėmė įvairius sektorius.

13 diagrama. Subsidijų, skirtų kylančių energijos kainų problemai spręsti, paskirstymas 2021–2022 m. (2022 m. EUR (mlrd.))

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

Kalbant apie energijos nešiklius (13.b diagrama), daugiausia finansinės paramos (70 mlrd. EUR – daugiau nei trečdalis 2021–2022 m. skirtos finansinės paramos) buvo susijusi su elektros energija. Subsidijos dujomis ir naftai sudarė 60 mlrd. EUR, o 62 mlrd. EUR skirta energijai, pagamintai naudojant ir iškastinį kurą, ir mažo anglies dioksido kiekio šaltinius arba nežinomus šaltinius (pažymėta kaip „Bet kuri energijos rūšis“).

Europos vyriausybės, reaguodamos į krizę, ėmėsi specialių priemonių, kad tiesiogiai teiktų didelę paramą energetikos įmonėms. Pavyzdžiui, Vokietijoje bendrovė „Uniper“ buvo remiama kapitalo injekcija (34 mlrd. EUR), o Prancūzijoje bendrovė „EDF“ buvo renacionalizuota (9,4 mlrd. EUR). Kadangi pagrindinis šių priemonių tikslas buvo užtikrinti tiekimo saugumą ir mažesnes kainas klientams ar didmeninei rinkai, jos nebuvo įtrauktos į subsidijų duomenų bazę.

1.5 Subsidijos pagal paramą gaunantį ekonomikos sektorių

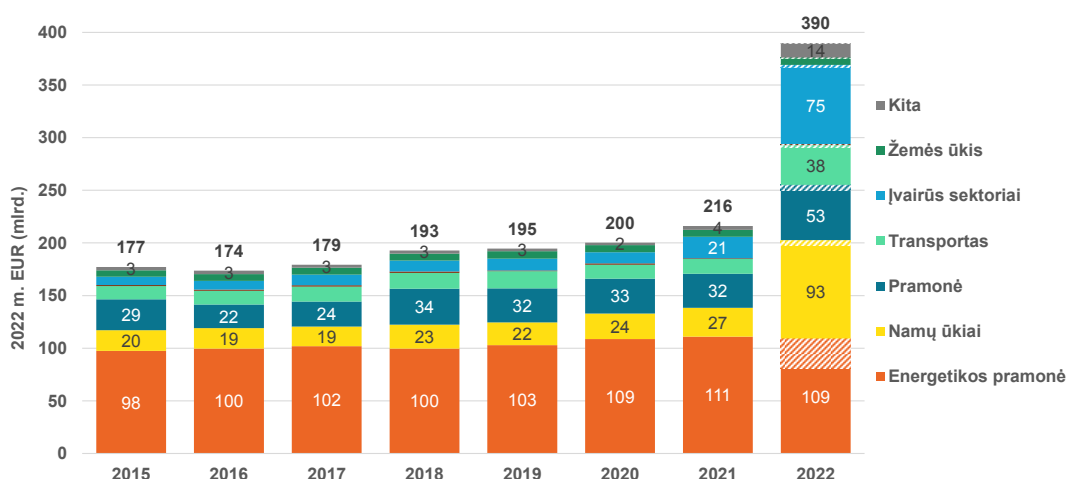
2021 m. energetikos pramonė buvo labiausiai subsidijuojamas ekonomikos sektorius, kuriam tais metais teko daugiau kaip pusė (111 mlrd. EUR, 51 proc.) visų energijos subsidijų, iš kurių 61 mlrd. EUR sudarė supirkimo tarifai ir (arba) supirkimo priemokos¹⁹ (14 diagramoje jie pateikiami kartu). Antras ir trečias pagal dydį energijos subsidijų gavėjai buvo kiti *pramonės sektoriai* (32 mlrd. EUR, 15 proc.) ir *namų ūkiai* (27 mlrd. EUR, 13 proc.)²⁰.

¹⁹ Supirkimo tarifus, supirkimo priemokas ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių įpareigojimus įprasta įtraukti į energetikos pramonę, tačiau tokie mokėjimai gali būti naudingi ne tik šiame sektoriuje veikiantiems subjektams.

²⁰ *Pramonė* neapima kasybos ir statybos. *Verslo, statybos, viešasis ir paslaugų sektoriai* įtraukti į kategoriją „Kita“, nes 2020 m. jų atskira suma yra mažesnė nei 1 mlrd. EUR.

2022 m. duomenys rodo, kad labai pasikeitė subsidijų sudėtis. Padidėjo parama *namų ūkiams* (nuo 2021 m. ji padidėjo 240 proc. iki 94 mlrd. EUR 2022 m. ir sudarė 24 proc. visų energijos subsidijų tais metais). *Įvairius sektorius apimančios* subsidijos buvo antra pagal dydį kategorija (75 mlrd. EUR; 20 proc.), o parama *pramonei* 2021–2022 m. padidėjo tik šiek tiek (53 mlrd. EUR; 13 proc.). *Energetikos pramonė* 2022 m. gavo šiek tiek mažiau subsidijų (109 mlrd. EUR) nei 2021 m. ir jos visų subsidijų dalis 2021–2022 m. sumažėjo nuo 50 proc. iki 28 proc.

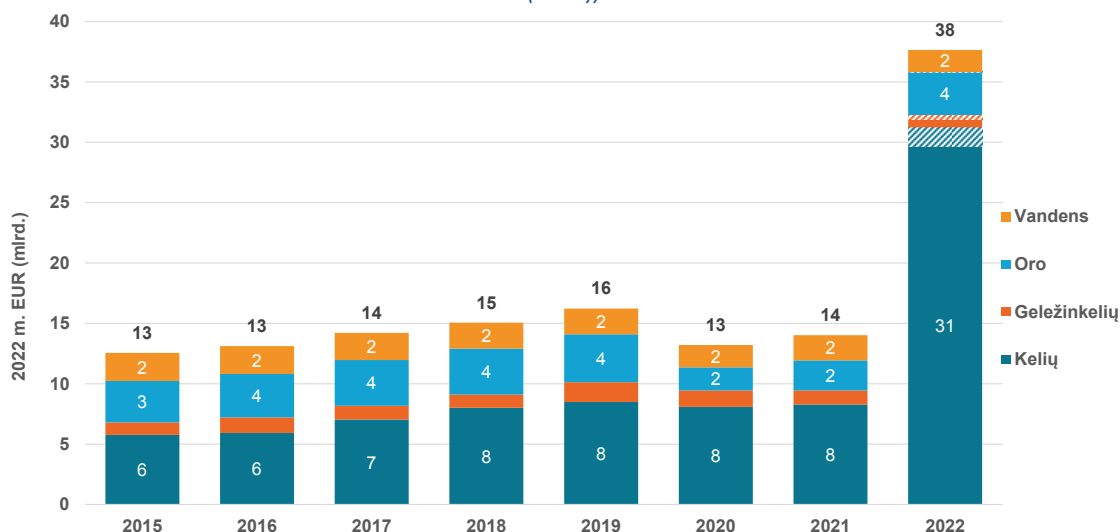
14 diagrama. Energijos subsidijos pagal ekonomikos sektorius 27 ES valstybėse narėse (2015–2022 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

2022 m. bendra subsidijų transporto sektoriui suma (14 diagrama) padidėjo iki 38 mlrd. EUR (+155 proc. arba +24 mlrd. EUR, palyginti su 2021 m.). Kelių transportas ir toliau yra didžiausias subsidijų gavėjas, kuriam tenka 83 proc. subsidijų transportui (31 mlrd. EUR). Po jo rikiuojasi oro transportas (3,6 mlrd. EUR), vandens transportas (1,8 mlrd. EUR) ir geležinkelių transportas (1 mlrd. EUR).

15 diagrama. Energijos subsidijos pagal transporto rūšis (2015–2021 m.; 2021 m. EUR (mlrd.))

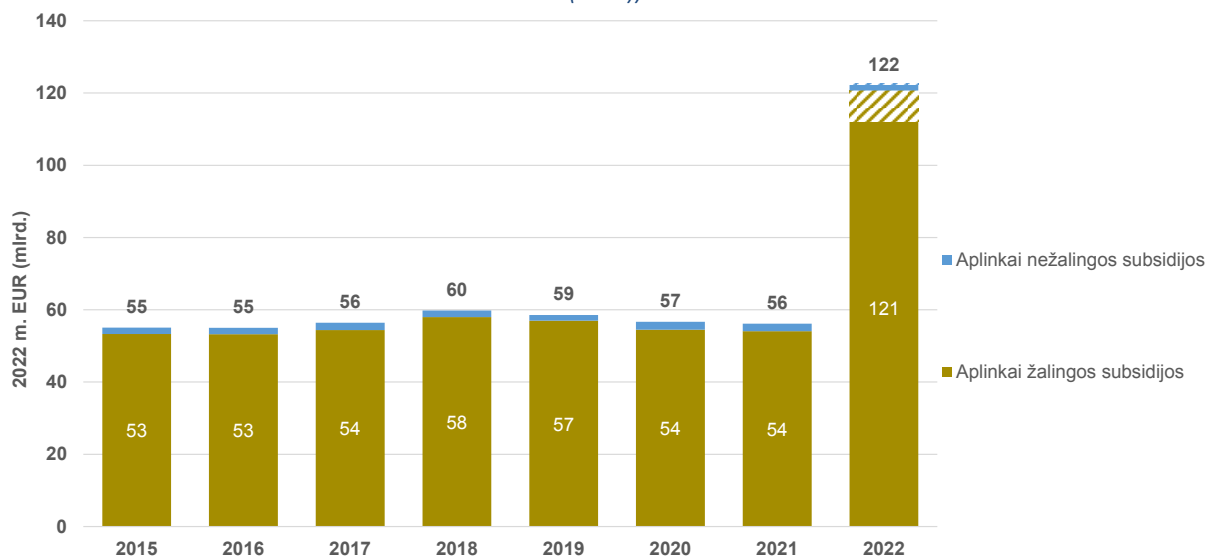

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

1.6 Subsidijos pagal poveikį aplinkai

Europos Sąjunga, kaip Pasaulinės biologinės įvairovės strategijos²¹ šalis, susitarė „nustatyti paskatas, įskaitant subsidijas, kurios yra žalingos biologinei įvairovei, ir iki 2025 m. jas panaikinti, palaipsniui panaikinti arba reformuoti“. Komisija rengia metodiką šioms subsidijoms nustatyti, o šioje ataskaitoje pirmą kartą bandoma įvertinti energijos subsidijas (konkrečiau – subsidijas iškastiniam kurui), atsižvelgiant į jų poveikį aplinkai. Šioje ataskaitoje vertinant su energija susijusias ir aplinkai žalingas subsidijas daugiausia dėmesio skiriama subsidijoms iškastiniam kurui, kurios, kaip nustatyta, yra žalingos, jei dėl jų mažėjant kainai ar sąnaudoms skatinama išlaikyti esamą iškastinio kuro prieinamumą ir (arba) naudojimą arba jį padidinti, neatsižvelgiant į tai, ar jos yra mažinamos.

16 diagrama. Subsidijos iškastiniam kurui 27 ES valstybėse narėse pagal poveikį aplinkai (2015–2022 m.; 2022 m. EUR (mlrd.))

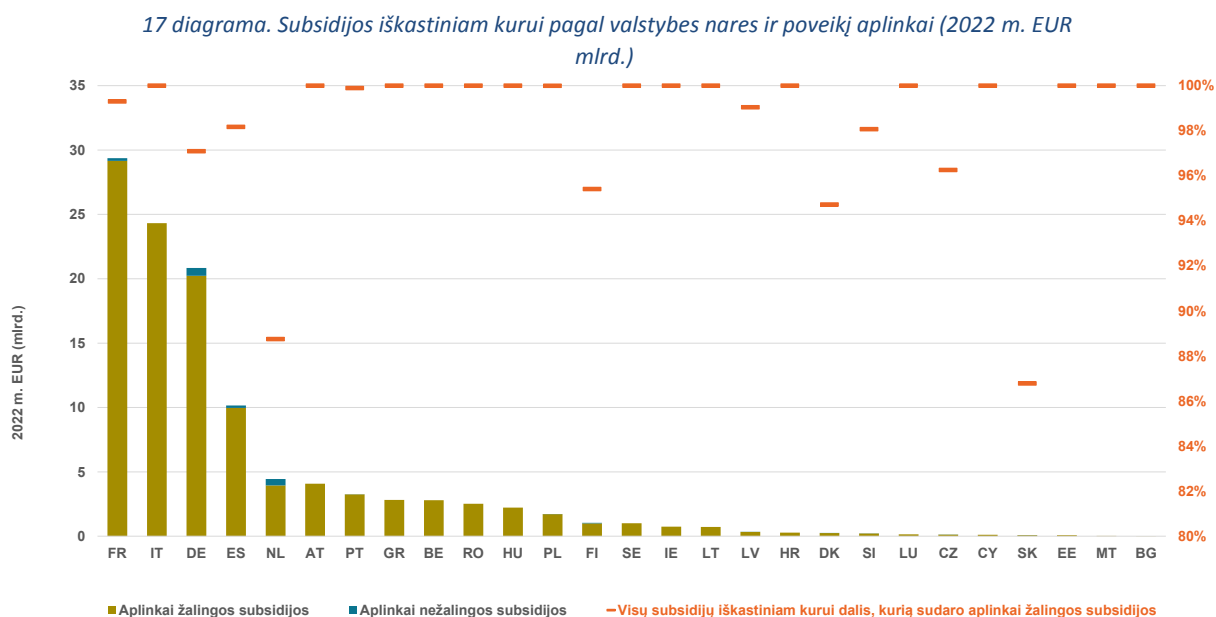

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m. Pastaba: apytikriai 2022 m. duomenys pateikti įstrižai brūkšniuotame plote.

16 diagrama rodo, kad *didžioji dauguma* subsidijų iškastiniam kurui (98 proc. 2022 m.; 120 mlrd. EUR) laikomos žalingomis aplinkai. Subsidijos iškastiniam kurui, kurios yra laikomos nežalingomis aplinkai, sudaro apie 3 mlrd. EUR. Dauguma šių nežalingų subsidijų yra susijusios su kompensacijomis įmonėms ir darbuotojams dėl anglių kasyklų ir anglimis kūrenamų elektrinių veiklos ribojimo arba jų uždarymo arba teritorijų, kuriose toks uždarymas įvyko, atkūrimo finansavimu.

Preliminarūs duomenys rodo (17 diagrama), kad daugumą subsidijų iškastiniam kurui, kurios 2022 m. laikomos aplinkai nežalingomis, teikė Vokietija (0,6 mlrd. EUR), Nyderlandai (0,5 mlrd. EUR), Prancūzija ir Ispanija (po 0,2 mlrd. EUR). Aštuoniolikoje valstybių narių 100 proc. subsidijų iškastiniam kurui buvo įvertintos kaip žalingos aplinkai.

²¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/>

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

1.7 Nacionaliniai subsidijų planai

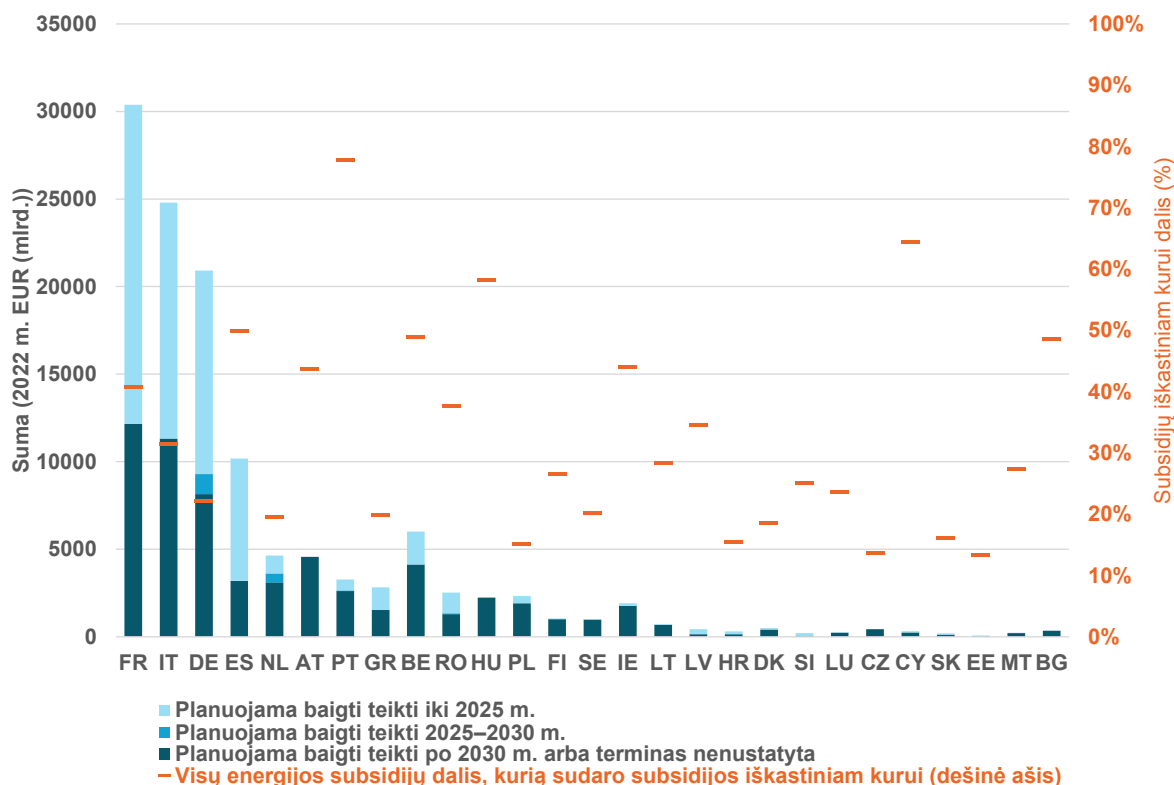
Šiame skirsnyje daugiausia dėmesio skiriama nuo 2023 m. rugpjūčio mėn. skelbiamiems nacionaliniams planams, kuriais valstybėse narėse siekiama laipsniškai panaikinti subsidijas iškastiniam kurui²². Bendrojoje Sąjungos aplinkosaugos veiksmų programoje iki 2030 m., dar vadinamoje 8-ąja aplinkosaugos veiksmų programa, reikalaujama, kad Komisija ir (arba) valstybės narės laipsniškai panaikintų aplinkai žalingas subsidijas, visų pirma subsidijas iškastiniam kurui, nustatydamos laipsniško subsidijų iškastiniam kurui panaikinimo terminą, atitinkantį siekį apriboti visuotinę atšilimą iki 1,5 °C²³.

Remiantis 2022 m. duomenimis (18 diagrama), 47 proc. (58 mlrd. EUR) visų subsidijų iškastiniam kurui (123 mlrd. EUR) buvo suplanuota baigti teikti iki 2025 m. Tik apie 1 proc. (1,7 mlrd. EUR) subsidijų iškastiniam kurui planuojama baigti teikti vidutiniu laikotarpiu (2025–2030 m.). Likusių 52 proc. (64 mlrd. EUR) subsidijų atveju teikimo pabaigos data dar nenustatyta arba nustatyta po 2030 m.

²² Analizė grindžiama atnaujintais nacionalinių energetikos ir klimato srities pažangos ataskaitų projektų VIII ir XV priedais.

²³ 2022 m. balandžio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo (ES) 2022/591 dėl bendrosios Sąjungos aplinkosaugos veiksmų programos iki 2030 m. 3 straipsnio h punkto i papunktis.

18 diagrama. Subsidijos iškastiniam kurui pagal teikimo pabaigos datą ir kaip visų energijos subsidijų dalis (%) 2021 m.

Šaltinis: bendrovės „Enerdata“ ir „Trinomics“, 2023 m.

Beveik visos ES valstybės narės ketina atsisakyti iškastinio kuro. Tačiau daugumoje valstybių narių šis ketinimas dar turi tapti konkrečiais planais. Konkrečiausi valstybių narių planai mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, ypač anglių, nustatyti energetikos sektoriuje. Aštuonios valstybės narės taip pat yra nustačiusios pastatų šildymo naudojant iškastinį kurą laipsniško nutraukimo datas. Kituose ekonomikos sektoriuose (pramonės, transporto ir žemės ūkio) iškastinio kuro naudojimo pabaigos terminų beveik nenustatyta.

Galiausiai, nors subsidijų iškastiniam kurui suma 2022 m. dėl paramos priemonių, skirtų reaguoti į energetikos krizę, padidėjo daugiau nei dvigubai, palyginti su 2021 m., didžioji dauguma šių priemonių yra laikinos ir jų taikymo galutinis terminas nustatytas artimoje ateityje. Mažai tikėtina, kad dėl energetikos krizės sumažės valstybių narių iki šiol dėtos pastangos mažinti subsidijas iškastiniam kurui.

Tačiau bus svarbu toliau stebėti laikinas subsidijas iškastiniam kurui, kad būtų apribotas neigiamas poveikis, dėl kurio galėtų sumažėti paskatos investuoti į energijos vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančiųjų išteklių energiją.

Šiuo atžvilgiu labai svarbu užtikrinti didesnę skaidrumą, susijusį su valstybių narių nustatytais subsidijų iškastiniam kurui teikimo pabaigos terminais. Kadangi nėra informacijos apie šių subsidijų teikimo pabaigos terminus, sunku įvertinti, ar ES vykdomas laipsniškas subsidijų iškastiniam kurui atsisakymas yra sėkmingas – atitinka siekį apriboti visuotinį atšilimą iki 1,5 °C.

2. Išvados

Dėl pastaruoju metu itin aukštų energijos kainų Europos Sąjungoje būtina imtis ryžtingų politikos iniciatyvų, kad būtų sušvelnintas socialinis energetikos krizės poveikis. Laikinos ir išimtinės priemonės, skirtos energetikos krizei įveikti, turėjo didelį poveikį energijos subsidijų tendencijoms. Pastaruoju metu išaugusios energijos kainos taip pat turėjo įtakos tam tikrų rūšių priemonėms, naudojamoms subsidijoms teikti, ir subsidijomis skatinamoms technologijoms – nuo 2022 m. gerokai padidėjo subsidijos išskastiniam kurui, siekiant sumažinti dideles vartotojų sąskaitas už energiją.

Dėl šių padidėjusių energijos subsidijų energijos vartojimas nepadidėjo. Bendras energijos poreikis 2022 m. sumažėjo, palyginti su iki COVID-19 buvusiu lygiu. Visi ekonomikos dalyviai dujų poreikį sumažino 17 proc.²⁴, o šioje srityje pirmavo namų ūkiai ir pramonė (poreikis sumažintas atitinkamai 50 proc. ir 43 proc.), reagavę tiek į didesnes kainas, tiek į politikos priemones, kuriomis skatinama mažinti poreikį. ES toliau rėmė investicijas į energijos vartojimo efektyvumą ir ėmėsi svarbių papildomų veiksmų šioje srityje, pateikdama Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos naują redakciją.

Ilgalaikės energijos subsidijų mažėjimo tendencijos nutraukimas buvo pagrįstas prioritetu apsaugoti ES vartotojus nuo didelių sąskaitų už energiją. Tačiau jei laikinosios priemonės būtų pratęstos ir būtų taikomos vidutiniu laikotarpiu, tai galėtų turėti ilgalaikį neigiamą poveikį, nes sumažėtų rinkos paskatos didinti energijos vartojimo efektyvumą ir investuoti į atsinaujinančiųjų išteklių energiją, įskaitant švarius šildymo sprendimus, pavyzdžiui, šilumos siurblius.

ES ryžtingai ėmėsi energetikos pertvarkos, kad iki 2050 m. būtų pasiektas poveikio klimatui neutralumas. Energijos taupymas ir mažesnė priklausomybė nuo iškastinio kuro gyvenamųjų namų, energijos, transporto ir pramonės sektoriuose turėtų padėti ES įvairiais būdais: i) sumažinti iškastinio kuro importą; ii) spartinti perėjimą prie švarios energijos ir iii) didinti ES energijos tiekimo saugumą. Todėl energetikos pertvarka turėtų padėti sumažinti subsidijas iškastiniam kurui ir didelę dalį subsidijų nukreipti į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir energijos vartojimo efektyvumą.

Nors padėtis pasaulio ir Europos energijos rinkose stabilizavosi, palyginti su energetikos krizės laikotarpiu 2022 m., kai padėtis buvo blogiausia, tam tikrų rūšių kuro (pvz., gamtinių dujų) kainos kelerius metus gali išlikti nepastovios ir santykinai didelės, palyginti su iki krizės buvusiu lygiu. Dėl šios priežasties ir dėl iškastinio kuro technologijų pakeitimo tvaresniais sprendimais vidutiniu laikotarpiu turėtų labai sumažėti iškastinio kuro vartojimas (ir jam skirtos subsidijos). Su įperkamu susijusiais politikos tikslais gali būti pateisinamos namų ūkiams ir pramonei remti taikomos laikinos priemonės. Tačiau žvelgiant į ilgalaikę perspektyvą energetikos pertvarka sudarys sąlygas didinti energijos vartojimo efektyvumą ir naudoti atsinaujinančiųjų energijos išteklių technologijas ir vis daugiau paramos bus nukreipiama nuo aplinkai žalingų subsidijų iškastiniam kurui.

²⁴ 2022 m. rugpjūčio mėn. – 2023 m. birželio mėn. laikotarpio dujų vartojimas lyginamas su penkerių metų vidurkiu.